

Investigating factors influencing the selection of educational materials for foreign Persian learners

Elyas Nooraei*

Corresponding Author, Associate Professor, Group of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran.
Email: nooraei@razi.ac.ir

Abstract:

In any language course - including Persian - for foreign audiences, the selection of educational materials is one of the basic principles of each course. In fact, no matter what method we use to teach Persian, we are forced to select the part of the language that we intend to teach, and many factors are involved in this selection. Of course, it goes without saying that no teacher can teach the entire Persian language, and in addition, no teacher can be found who knows all the ancient Persian vocabulary, so foreign language learners should not be expected to be able to learn all aspects and vocabulary of the Persian language within a given time frame. Therefore, the question that gives consistency to the body of this research is, what are the effective factors in the selection of Persian language teaching materials in a given course and what methods are effective in determining the selection of educational materials? Years of experience in different courses of second language teaching centers have shown that various factors, including the volume of educational materials, the time taken, the purpose of education, and the level of selection, are among the most important factors affecting the selection of educational materials for foreign language learners. The results of this study show that each of the above-mentioned factors has multiple dimensions, each of which plays a prominent role in the process of selecting educational materials.

*Cite this article: Nooraei, Elyas. Investigating factors influencing the selection of educational materials for foreign Persian learners. Vol. 13, No. 2 (Tome 28), October 2024, 227-246.

DOI: 10.30479/jtpsol.2025.21849.1701

Received on: 01/04/2025

Accepted on: 19/04/2025

© The Author(s).

Publisher: Imam Khomeini International University

Introduction

Every language has four main aspects: listening, speaking, reading, and writing. Some of this language learning is done informally and spontaneously. This means that no language learner is formally taught to listen and speak, but in teaching these two aspects, it is part of the learner's psychological development and is done by itself, but teaching reading and writing is never done by itself. Teaching these two aspects of language learning should also develop them while using listening and speaking. The goal of language learning is for the learner to be able to understand different concepts and make their meaning clear to others, for this reason, language teaching experts and instructors, while considering the goals of teaching any language, including Persian, consider the goals of the learner and accordingly, they are very meticulous in selecting educational materials. The fact that selecting educational materials in the first stage of language learning is a relatively difficult task is due to many factors, including who is the target audience of the education? Is the goal simply the everyday conversation of a traveler or tourist or is he preparing for an exam? Is he looking to learn the language for international purposes? Does he have cultural goals? How much time does the audience have? How old is he? And... These and many other things help the language learner in selecting educational materials so that he can provide a fruitful course with excellent achievements for the learners. What we are looking for in this research is to draw a comprehensive educational model based on the conscious selection of materials for a Persian language course for non-Persian speakers, and the author, based on field studies, library research, and personal experiences of teaching Persian and its challenges, seeks to draw a scientific model for selecting educational materials in a course for foreign Persian learners.

Methodology

This research has been conducted using a descriptive-analytical method and with the help of theoretical sources. Based on field studies and research, personal experiences, and the experiences of other teachers, the author has examined a comprehensive and general issue in teaching Persian to non-Persian speakers.

Results

Every language course, whether short or long, requires materials to be taught in that course. However, how to select these materials that will lead us to the desired goal depends on several factors, including: time, volume of materials, learner goals, and also the level of selection. Paying attention to these matters in a precise scientific and pre-researched process can greatly help us in achieving the educational goals of the Persian language in a course. Ultimately, the selection of materials for a course is influenced by points that must be observed throughout the course, otherwise the education may be stereotypical, boring, and ineffective. The results of the present study show that the first principle in designing course materials in a course is to pay attention to the frequency of frequently used words

for the learner's communication to meet his communicative and primary needs, and then the number of educational words can be increased by increasing specialized vocabulary. Also, the semantic scope of the selected words is a fundamental principle in this course, and the language learner must first learn the original scope and primary meaning of the words, and then learn the meanings of the subsequent layers of the word in interaction with the language speakers. This study also concluded that it is better to first start teaching words similar to the international language (English) based on the similarity element, and because these words are easy to learn, the teaching process should be followed through this principle, as it both has higher retention power and removes the learner from the stress of not being familiar with the words of the source language.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

Acknowledgment

This research proposal was approved by Isfahan University of Medical Sciences with ethics code IR.ARI.MUI.REC.1404.055.

Keywords: Selection, Persian language teaching, educational goals, volume of educational materials, Persian for foreign learners.

بررسی عوامل اثرگذار در گزینش مطالب آموزشی به فارسی‌آموزان خارجی (بر اساس نظریه آموزشی ویلیام مه کی) (پژوهشی)

الیاس نورایی*

نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

رایانامه: nooraei@razi.ac.ir

چکیده

در دوره‌های آموزشی هر زبانی - اعم از فارسی - به مخاطبان خارجی، گزینش مطالب آموزشی، از اصول اساسی هر دوره است. در واقع، ما از هر روشی که برای آموزش زبان فارسی استفاده کنیم؛ ناچار به گزینش آن بخش از زبان می‌پردازیم که قصد آموزش آن را داریم و در این انتخاب، عوامل بسیاری دخیل‌اند. البته ناگفته نماند که هیچ مدرسی نمی‌تواند تمام زبان فارسی را تدریس کند و علاوه بر این، هیچ مدرسی هم یافت نمی‌شود که تمام واژگان کهن زبان فارسی را بداند؛ لذا نباید انتظار بر این باشد که زبان‌آموزان خارجی در یک محدوده زمانی بتوانند تمامی ابعاد و واژگان زبان فارسی را یاد بگیرند. بنابراین، سوالی که بدنه این پژوهش را قوام می‌بخشد، این است که عوامل مؤثر، در گزینش مطالب آموزش زبان فارسی در یک دوره معین چیست و چه روش‌هایی در تعیین گزینش مطالب آموزشی اثرگذارند؟ ویلیام مه کی (۱۹۹۱) در نظریه‌ای که در باب آموزش زبان ارائه می‌دهد، عقیده دارد که تجربه‌های چندین ساله دوره‌های مختلف مراکز آموزش زبان دوم، نشان داده‌اند که عوامل گوناگونی؛ از جمله حجم مطالب آموزشی، زمان در نظر گرفته شده، هدف آموزش و سطح گزینش، از مهم‌ترین عوامل اثرگذار در گزینش مطالب آموزشی یک زبان به زبان‌آموزان خارجی است. این پژوهش بر آن است؛ تا با تکیه بر نظریه یاد شده، به بررسی عوامل اثرگذار در انتخاب مطالب آموزشی، در دوره‌های آموزشی زبان دوم بپردازد و می‌کوشد؛ ضمن بررسی آرای مه کی، تا حد امکان، این ابزارها را در آموزش زبان فارسی پیاده‌سازی نماید. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که هریک از عوامل نامبرده، دارای ابعادی متعدد است که هریک در فرایند گزینش مطالب آموزشی، نقشی برجسته ایفا می‌کنند.

کلیدواژه‌ها

گزینش، آموزش، اهداف آموزش، حجم مطالب آموزشی، فارسی‌آموزان خارجی، ویلیام مه کی..

* استناد: نورایی، الیاس. بررسی عوامل اثرگذار در گزینش مطالب آموزشی به فارسی‌آموزان خارجی (بر اساس نظریه آموزشی ویلیام مه کی)، سال سیزدهم، شماره دوم (پیاپی ۲۸)، پاییز و زمستان ۱۴۰۳، ۲۲۷-۲۴۶.

شناسه دیجیتال (DOI): 10.30479/jtpsol.2025.21849.1701

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۳۰

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۱/۱۲

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

۱. مقدمه

آموزش هر زبانی دارای چهار جنبه اصلی است: گوش دادن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن. مقداری از این زبان آموزی به طور غیررسمی و به خودی خود انجام می شود؛ بدین معنی که به هیچ زبان آموزی گوش دادن و سخن گفتن را به طور رسمی نمی آموزند، بلکه در آموزش این دو جنبه، جزء تکامل روانی زبان آموز است و به خودی خود انجام می شود، ولی آموزش خواندن و نوشتن هرگز به خودی خود انجام نمی شود. آموزش این دو جنبه از زبان آموزی باید در حین استفاده از گوش دادن و سخن گفتن، موجب پرورش آن ها نیز گردد. هدف زبان آموزی این است که زبان آموز به وسیله آن بتواند مفاهیم مختلف را دریابد و منظور خود را به دیگران بفهماند. به همین دلیل، متخصصین و مربیان آموزش زبان، ضمن نظر داشت به اهداف آموزش هر زبانی؛ اعم از فارسی، به اهداف زبان آموز نظر دارند و بر همین اساس، در گزینش مطالب آموزشی وسواس زیادی به خرج می دهند. این که گزینش مطالب آموزشی در مرحله اول آموزش زبان، کاری نسبتاً دشوار است، به عوامل زیادی از جمله این که مخاطب آموزش کیست؟ هدفش صرفاً مکالمه روزمره یک مسافر یا جهانگرد است؛ یا برای آزمونی آماده می شود؟ آیا برای اهداف بین المللی به دنبال یادگیری زبان است؟ آیا اهدافی فرهنگی دارد؟ مخاطب چقدر زمان دارد؟ سنش چقدر است؟ و ... این موارد و مواردی بسیار دیگری، زبان آموز را در گزینش مطالب آموزشی یاری می کند؛ تا بتواند دوره ای برابر با دستاوردهایی عالی برای زبان آموزان مهیا نماید؛ چرا که تحلیل محتوا یکی از تکنیک های مهمی است که در تجزیه و تحلیل اطلاعات کاربرد دارد و برای کسب اطلاعات و مطالب موجود در تحقیقات آموزشی، دارای اهمیت ویژه ای است. کریپندورف، تحلیل محتوا را تکنیکی تحقیقی می داند که منجر به استنباط های معتبر و تکرارپذیر از داده ها و نوشته های قابل درک در یک متن می شود (Crippendorf, 1980, 18 quoted Ibn Ali, 2014, 23).

آنچه در این پژوهش به دنبال آن هستیم، ترسیم یک الگوی جامع آموزشی، بر حسب گزینش آگاهانه مطالب، بر اساس نظریه مه کی (۱۹۹۱) برای یک دوره آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی زبانان است و نگارنده بر اساس مطالعات میدانی، تحقیقات کتابخانه ای و تجربه های شخصی آموزش زبان فارسی و چالش های آن، در صدد است؛ تا به ترسیم الگویی علمی جهت گزینش مطالب آموزشی در یک دوره برای فارسی آموزان خارجی دست یابد.

۲. چارچوب نظری

مه کی (۱۹۹۱) بر اساس تجربیات چندین ساله در آموزش زبان، شیوه هایی کارآمد را در جهت تدوین مطالب ارائه کرده است. وی معتقد است که مدرسان، نیاز به فهرستی از معیارهای انعطاف پذیر دارند که به آن ها در گزینش مطالب کارآمد، به شیوه منسجم و اصولی در یک دوره کمک کند؛ اما قبل از آن که چنین معیارهایی جهت گزینش مطالب آموزشی توسعه یابد، باید زمینه لازم که ایجاد کننده این معیارها می باشد را مشخص نمود. یکی از راهکارها و اصولی که مه کی (۱۹۹۱) به منظور آموزش زبان دوم و مطالب آموزشی ارائه داده است، تحت

عنوان «گزینش» است که شامل ۴ اصل است. با توجه به اهمیت گزینش مطالب در آموزش زبان دوم، سعی بر آن است تا به صورت مختصر، به ارزیابی و معرفی این اصول بپردازیم:

۲. ۱. اصول مربوط به نظریه آموزشی مه کی

اصل اول: (توجه به محتوای ارتباطی دروس و هدف زبان آموز)

۱. هدف اصلی هر درس باید بهبود و ارتقای توانش ارتباطی زبان آموز و اهداف وی؛ اعم از مسافرت، مهاجرت، تجارت و یا تحصیل باشد.
۲. مطالب دوره باید به عنوان یک منبع برای مدرس در نظر گرفته شوند و دارای انعطاف پذیری درون ساخته باشد، همچنین فعالیت‌ها و روش‌هایی که در ارتباط با نیازها و خواسته‌های فراگیران است، اطلاعاتی مفید آموزش دهد.

اصل دوم: (توجه به سادگی و آسان بودن یادگیری)

۱. باید دوره طوری طراحی شود که آموزش، از سطوح ساده شروع شود. در این صورت، زبان آموزش، تشویق به استفاده از واژگان پربسامد و کاربردی است.
۲. مطالب باید به گونه‌ای طراحی شوند که معلم بتواند فراگیر را از استرس روزمرگی‌ها و نیازهای اولیه دور کند.

اصل سوم: (دامنه دربرگیری معنایی واژگان لحاظ شود)

۱. مطالب دوره آموزشی باید به گونه‌ای باشد که زبان آموز، ضمن یادگیری یک واژه، معانی آن در بافت‌های دیگر را نیز تحلیل نماید.
۲. مطالب باید در بردارنده بخش‌هایی باشد که زبان آموز به آن توجه و علاقه نشان دهد.
۳. گزینش مطالب به گونه‌ای باشد که به زبان آموز خارجی کمک کند که مهارت‌های گفتاری و ارتباطی خود را توسعه دهد.

اصل چهارم: (توجه به محدودسازی مطالب با تکیه بر زمان آموزش)

۱. مطالب باید به گونه‌ای باشد که مدرس بتواند مطالبی محدود بر حسب مقدار زمان دوره را به بهترین نحو ممکن آماده کند.
۲. زمان و ضرورت، دو عامل مهم در این اصل است و مدرس باید با درجه‌بندی مطالب، نسبت به اولویت آموزش اقدام نماید (Mahki, 1991: 58-87).

۳. پیشینه پژوهش

بیشتر مقالاتی که در مجلات آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان به چاپ می‌رسند، بیشتر جنبه تجربی دارند و نگارنده بر حسب تجربیاتی که در طول دوره آموزشی داشته است، با آمارگیری و آزمون و خطا، تجربیات کلاس خود را در قالب یک مقاله به چاپ رسانده است؛ اما تعداد مقالاتی که در حیطه‌های نظری به ارائه راهکارهایی در باب آموزش زبان دوم به زبان آموزان پرداخته باشد، اندک است. بر همین اساس، این مقاله با تکیه بر کتاب «تحلیل روش آموزش زبان»، نوشته ویلیام فرانسیس مه کی ۱۹۹۱ نوشته شده است. اگرچه مبنای کار این مقاله، کتاب فوق بوده است، اما نگارنده سعی کرده است، ضمن ارجاع به این منبع، با شاهد مثال‌هایی دقیق، این طرح را در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی آموزان پیاده نماید. ناگفته نماند؛ پژوهش‌هایی در راستای پژوهش حاضر نیز توسط برخی محققان به شرح ذیل به انجام رسیده است:

۱- قرائتی کوپایی (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان «تجزیه و تحلیل کتاب ریاضی ششم چاپ (۱۳۹۵) به روش «ویلیام مه کی» نگاشته است. این تحقیق به این نتیجه منجر شده است که کتاب ریاضی ششم؛ شامل تمارین و تصاویر مفیدی در راستای آموزش بوده است.

۲- کرمی، اسدبیگی و کرمی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل محتوای کتاب ریاضی (۱) پایه اول متوسطه بر اساس تکنیک ویلیام رومی و حیطه شناختی بلوم» تایید کرده‌اند که کتاب ریاضی (۱) اول متوسطه، در سه حوزه متن تصاویر و فعالیت‌ها مطلوب است.

۳- سمیعی و افضل‌خانی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی» به بررسی محتوای این اثر پرداخته و اثبات کرده‌اند که مطالب با اهداف درس هم‌خوانی و قرابت دارد. نتایج پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که پژوهش‌های قبلی، بیشتر رویکرد تحلیل محتوایی داشته‌اند و رابطه بین تصاویر، تمارین و شاهد مثال‌ها با اهداف آموزش را بررسی کرده‌اند؛ اما تحقیق حاضر بر آن است تا به صورت نظری، عوامل اثرگذار در گزینش مطالب آموزشی در یک دوره را مورد بررسی قرار دهد. از این‌رو، با پژوهش‌های پیشین متفاوت است.

۴. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی و با کمک منابع نظری به انجام رسیده است. نگارنده بر حسب مطالعات و تحقیقات میدانی، تجارب شخصی و تجربه دیگر مدرسان، به بررسی یک مساله فراگیر و عمومی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پرداخته است.

۵. گزینش در مطالب درسی

وقتی از گزینش مطالب آموزشی در یک دوره، در حیطه آموزش زبان سخن می‌گوییم، بیشتر بر آنیم؛ تا با وجود عوامل متعدد متنی و فرامتنی و با در نظر گرفتن اهداف دوره، میزان سختی و آسانی مطالب، زمان و ظرفیت‌های مخاطبان، مطالبی مفید جهت آموزش انتخاب کنیم. این که مخاطب ما جایگاه اجتماعی و هدفش از آموختن زبان دوم چیست، در این مقوله بسیار حائز اهمیت است.

متخصصان آموزش زبان، با توجه به هدف و سطح زبان‌آموزان و بر اساس یکی از رویکردهای واژگانی، دستوری، موقعیتی و یا ارتباطی، ویژگی‌های متعددی را برای تهیه متن برشمرده‌اند. مثلاً پل نیشن (2016, p.141) در طراحی برنامه آموزشی معتقد است که اهداف درس‌های زبانی را می‌توان بر یک یا چند حوزه متمرکز کرد که عبارتند از: «زبان» (که شامل واژگان، صورت‌های فعلی، الگوی جملات و کارکردهای زبان می‌شود)، مفاهیم، مهارت‌ها و متن (گفتمان) و انتخاب نوع متن آموزشی، مطابق با اهداف هر حوزه تعریف می‌شود. بسیاری از پژوهش‌ها، به نکاتی مانند در بر داشتن عناصر آوایی، ساختارهای زبانی، واژگان و اصطلاحات رایج، کوتاهی متن و کاربردی بودن آن توجه کرده‌اند.

اما هم‌زمان با رعایت اصول زبانی یادشده باید به جذابیت متن نیز توجه کرد. «هیچ چیز مهلک‌تر از خواندن متن کسل‌کننده در آموزش زبان نیست.» (Lima, 2010, p.65). دنی ژیرار، عامل جذابیت متن را مقدم بر فاکتور سن زبان‌آموز در یادگیری می‌داند و می‌گوید: «سن فرد، هر قدر که باشد؛ تا تمایل عمیقی به یادگرفتن چیزی نداشته باشد، آن را فرامی‌گیرد و در اینجاست که به مسأله مهم انگیزش برمی‌خوریم ... درحقیقت، انگیزش را می‌توان از راه‌های مختلفی در شاگردی که زبان بیگانه‌ای را می‌آموزد، به‌وجود آورد و تقویت کند.» (Girard, 1986, p17). گزینش، فرایندی است که بیشتر به «انتخاب طبیعی» نزد صاحب‌نظران معروف است (Mehkey, 1991, p63). «وقتی زبان اول خود را فرا می‌گیریم، گزینش، خود به خود انجام می‌گیرد؛ یعنی کلمات را با توجه به نیازی که داریم، فرا می‌گیریم. هرچه نیاز ما به کلمات بیشتر باشد، آن‌ها را بیشتر به کار می‌بریم ... دوم؛ ما با روش‌هایی روبرو می‌شویم که اساس گزینش آن‌ها تصادفی، با دل‌خواهی است که اغلب تحت تاثیر موقعیتی که بر حسب اتفاق با آن سر و کار پیدا کرده، قرار گرفته است.» (Ibid).

۵.۱. عناصر محدود کننده گزینش مواد درسی در آموزش زبان فارسی

سه عامل هدف آموزش، سطح و مدت آموزش، نقش مهمی در محدودیت گزینش مطالب دارد. دوره‌هایی که اهداف محدودی را دنبال می‌کنند، عناصر زبانی آن‌ها نسبت به دوره‌هایی که اهداف متعدد دارند، محدودیت بیشتری دارد. در واقع، هرچه سطح یادگیری زبان بالاتر رود، درجه محدودیت‌پذیری آن زیادتر می‌گردد. همچنین مدت آموزش نیز می‌تواند نقش مهمی در محدودیت‌پذیری و در نتیجه، تقلیل دامنه گزینش آن کمک کند. هرچه

طول دوره آموزشی طولانی تر باشد، دامنه گزینش وسیع تر خواهد بود و بالعکس، هرچه مدت دوره کوتاه تر باشد، دامنه گزینش تنگ تر خواهد شد. به عنوان مثال؛ اگر دوره ای کوتاه مدت دو هفته ای، برای آموزش زبان فارسی برگزار کنیم، به نسبت دوره ای ۶ ماهه، دامنه گزینش واژگان و محتوای آموزش در دو هفته، محدودتر از دوره ۶ ماهه خواهد بود.

۵.۱.۱. انتخاب ملاک های گزینش در آموزش زبان

۵.۱.۱.۱. بسامد

بسامد، اصطلاحی آماری است؛ اما در دیگر علوم به خصوص روایت شناسی نیز رسوخ کرده است. از نظر ژنت، بسامد عبارت است از رابطه بین این که یک رخداد چند بار در داستان تکرار می شود و تعداد روایت شدن آن در متن. بنابراین؛ بسامد به تکرار ربط دارد که خود مفهومی مهم در روایت است. (Lotte, 2009, p.80). «بسامد مفرد یا تک محور: یک بار گفتن آنچه یک بار در داستان اتفاق افتاده است، متداول ترین نوع روایت است. روایت n مرتبه آنچه n مرتبه اتفاق افتاده است. بسامد مکرر: نقل n دفعه چیزی است که یک بار اتفاق افتاده است. بسامد بازگو: نقل یک باره آنچه n بار اتفاق افتاده است.» (Raymond Kanan, 2008, p.79).

بسامد «به مسائلی از این قبیل می پردازد که آیا حادثه ای یک بار در روایت اتفاق افتاده و یک بار روایت شده است، یک بار اتفاق افتاده، اما چند بار روایت شده است. چند بار اتفاق افتاده و هرچند بار روایت شده است و یا چند بار اتفاق افتاده و فقط یک بار ذکر شده است» (Salehini, 2009, p.25)؛ اما بسامد در اینجا همان اصطلاح آماری آن مراد است و منظور، حجم مطالب گزینش شده جهت آموزش بر حسب اهداف و زمان آموزش است. بسامد محتوای آموزشی، از ارکان مهم یک دوره آموزشی است. این که چه مقدار مطالب بر حسب ضرورت و هدف باید به زبان آموز تدریس شود، بسیار مهم است. برای نیل به این هدف، در دوره های آموزشی کوتاه مدت، بهتر آن است که کلمات متداول در زبان روزمره و واژگانی که صرفاً جنبه ارتباطی دارند، به زبان آموز آموزش داده شود. اصطلاحاتی در حیطه آدرس، احوال پرس، خرید، تهیه تاکسی و ... در این مقوله، نقش بسامد بسیار پررنگ می شود. زبان آموزان خارجی که در صدد یادگیری زبان فارسی هستند، در بدو ورود به مرکز آموزشی، لازم است که گزینش محتوای آموزشی، بیشتر در حیطه روزمرگی ها و نیازهای اولیه باشد. بر همین اساس، بسامدگیری کلمات متداول ضروری، از ملاک های گزینش محتوای آموزشی به شمار می آید.

اگرچه واژگان پربسامد، بر اساس فراوانی یک واژه و دفعات حضور آن در یک پیکره زبانی تهیه می شود، واژگان تهیه شده بر اساس این پیکره، وابسته به نوع پیکره و حتی زمان گردآوری آن است. هرچه پیکره بزرگ تر باشد و از منابع مختلف گفتاری، نوشتاری، رسمی و غیررسمی تهیه شده باشد، نتیجه کار و واژه های مستخرج از آن، به واقعیت نزدیک ترند. زمان تهیه یک پیکره هم بر ظهور و حضور واژگان تاثیر خواهد داشت و نشان دهنده یک

دوره یا تحول تاریخی خواهد بود. بدین ترتیب، می‌توان با مطالعه و تهیه لیستی از پربسامدترین واژه‌های یک پیکره، به یک فهرست یا فرهنگی بسامدی رسید.

گام اول در تهیه یک فهرست بسامدی و شمارش واژه‌ها، تعیین مصادیق واژه و مشخص کردن نوع و مرز واژگانی است. باید در روش بسامدگیری، حدود واژه، ترکیبات و نوع آن مشخص شود. آیا ترکیب، اشتقاق و ترکیب و اشتقاق یا واحدهای تصریفی، جدا شمرده می‌شوند و مدخلی مستقل می‌یابند؟ آیا حروف ربط، اضافه و ضمائر، مانند واژه‌ها در بسامد محاسبه می‌شوند؟ آیا واژه‌های دستوری هم مانند واژه‌های قاموسی شمرده می‌شوند؟ با این‌که در زبان فارسی، پیکره‌های خوب و جامعی فراهم شده و بر اساس این، پیکره‌ها چندین فرهنگ بسامدی نیز تدوین شده است که از جمله می‌توان به حسنی (۱۳۸۴) و بی‌جن‌خان و محسنی (۱۳۹۰) اشاره کرد. مشخص نبودن دقیق تعریف علمی مفهوم «کلمه» که متناسب با توانش زبانی یک «فارسی‌زبان متوسط» باشد، یکی از مشکلات این پیکره‌هاست (عبادی و همکاران، ۱۳۹۳).

اولین گام برای آموزش زبان، آموزش واژه‌های آن است. در آموزش حروف و صدهای یک زبان نیز آن‌ها را در یک بافت زبانی و به شکلی مینی‌مال در یک واژه می‌نویسیم؛ یا آن را تلفظ کرده، تا آن را شناسانده و آموزش دهیم. هر زبانی واژه‌های بی‌شماری دارد که بسامد وقوع آن‌ها و به بیان دیگر، تعداد دفعاتی که در یک متن یا مکالمه ظاهر می‌شوند، بسیار متفاوت و متنوع است (Sahraee, R., Talebi, M, 2017:139).

تحقیقات نشان می‌دهد که سیر آموزش و گزینش محتوای آموزشی فارسی آموزان خارجی، دارای یک روند بسامدی از ضروریات، به سمت واژگان تخصصی، کنایات، ضرب‌المثل‌ها و ... است. در واقع، زبان‌آموز اگرچه در بدو ورود، به یادگیری اصطلاحات ضروری رفع نیازهای روزمره احتیاج بیشتری دارد؛ اما در گذر زمان چون می‌خواهد در رشته‌ای تخصصی تحصیل کند و پس از خروج از مرکز آموزش زبان فارسی، در کلاس‌های درس تخصصی حاضر شود، آموختن اصطلاحات فنی، بازرگانی، ادبی و ... بر حسب رشته تخصصی از ضروریات است. آن وقت است که بسامدگیری محتوایی در گزینش واژگان، از واژگان روزمره و ضروری ارتباطی می‌کاهد و گرایش بیشتری به آموزش واژگان تخصصی دارد - اگرچه زبان‌آموز خود در حین مراوده با اطرافیان، به‌مرور زمان واژگان ضروری ارتباطی و رفع نیازهای روزمره را آموخته است - پس می‌توان بسامد را ابزاری جهت چینش و گزینش مطالب آموزشی یک دوره آموزش زبان برای مسافران، زبان‌آموزان مستقل و علاقه‌مند، دانشجویان و تاجر قرار داد. البته ناگفته نماند که تمسک به ابزار بسامد واژگان متداول بر حسب میزان زمان دوره آموزشی، می‌تواند بار اضطراب و استرس زبان‌آموز را کاهش دهد.

زبان‌آموزی که برای تحصیل یا یادگیری یک زبان خارجی، وارد یک کشور شده است، ضروریست در ابتدا، واژگان مربوط به رفع نیازهای اولیه و ارتباطی به او آموزش داده شود. همچنین مهاجرانی که وارد کشوری شده‌اند، در مدت اقامت محدود در کمپ‌ها بهتر آن است که بسامد گزینش واژگان آموزشی، به سمت رفع نیازهای اولیه

باشد. این روش می‌تواند از بار استرس زبان‌آموز بکاهد. علاوه بر این، در دوران ضرورت؛ مثل جنگ‌ها، وقتی ابزارهای جدید جنگی به جبهه‌ای تزریق می‌گردد، آموزش واژگان ضروری و مختص آن ادوات به سربازان، از اولویت‌های بسامدی است؛ چرا که نداشتن آشنایی با ادوات جدید و ناآگاهی از طرز استفاده و واژگان خاص آن ادوات، بر استرس آنان خواهد افزود.

این عرایض در باب زبان فارسی و آموزش آن به غیرفارسی‌زبانان نیز از اصول پایه به‌شمار می‌آید و مدرسین باید در یک دوره بتوانند فارغ از مدت آن دوره، نسبت به گزینش بسامدی واژگان، با توجه به هدف زبان‌آموز اقدام کنند. به‌عنوان مثال؛ چنانچه روز اول از معنای یک ضرب‌المثل، کنایه و استعاره در کلاس زبان فارسی صحبت شود، نه‌تنها دستاوردی برای زبان‌آموز ندارد، بلکه باعث ایجاد استرس در وی می‌شود؛ حتی مسائل خود زبان نظیر فعل و قید نیز از بسامد بالایی برخوردار نیست. بر همین اساس، می‌طلبند تا بسامد را به‌عنوان یک اصل مهم در گزینش مطالب آموزشی زبان دوم بپذیریم و آگاهانه و با برنامه‌ریزی جهت تراکم آن در طول دوره تلاش کنیم. یکی از نکات کلیدی در مبحث بسامد، استفاده از واژگان پربسامد مستعمل در سطح جامعه است و کاربرد لغات مهجور و کم‌بسامد، در این روش جایی ندارد.

۵.۱.۱.۲. دامنه

«به تعداد نمونه‌ها یا متن‌هایی که یک عنصر زبانی در آن‌ها به‌چشم می‌خورد، دامنه آن می‌گویند.» (Mehkey, 1991, p.73). دامنه بیشتر دربرگیری معنایی و متداول بودن یک واژه را دربرمی‌گیرد و بر این اصل استوار است که «کلمه‌ای که همه‌جا به چشم می‌خورد، از کلمه‌ای که فقط در یک متن یا موقعیت ویژه پیدا می‌شود، مهم‌تر است؛ حتی اگر بسامد آن کلمه خیلی هم بالا باشد (همان‌جا). در زبان فارسی، به دلیل بافت‌های متعدد معنایی واژگان و افعال، بهتر آن است که ابتدا دامنه معنایی متداول واژه به زبان‌آموز آموزش داده شود. مثلاً کلمه «بله» به‌معنای yes متداول‌ترین معنای واژه «بله» است که در ابتدا یک زبان‌آموز فارسی آن را می‌آموزد؛ اما دامنه معنایی و در برگیری بافتی این واژه، بافت‌های متعددی دارد که زبان‌آموز بعدها و در مراوده با اهل زبان، در موقعیت‌های متفاوت با آن‌ها آشنا می‌شود. جدول زیر، چند نمونه از بافت‌های معنایی کلمه «بله» را نشان می‌دهد:

جدول (۱). بافت‌های معنایی کلمه «بله»

در بافت عصبانی بودن	وقتی از کسی سوالات متداول تکراری با پاسخ مشخص می‌پرسیم و طرف از تکرار سوالات به سطوح می‌آید، با لحنی عصبانی و بلند می‌گوید: «بله!».
در بافت تعجب کردن	وقتی پدری پس از صحبت‌های زیاد، در باب مضرت سیگار، پسرش را در حال کشیدن سیگار می‌بیند و می‌گوید: «بله!»
در بافت تعجب و عصبانیت	وقتی کسی حرفی می‌زند که خلاف میل ماست یا ادعایی می‌کند؛ در حالی که حق با ماست و در پاسخش می‌گوییم: «بله؟!»
از سر بی‌میلی و عدم تمایل به هم‌صحبتی با کسی	وقتی در جمعی از کسی نفرت داریم و او خطاب به ما چیزی توضیح می‌دهد، ما با یک «بله» به سخن خاتمه می‌دهیم: «بله.»
تایید سخن دیگری	در جمعی، در باب کتاب‌های تذکره صحبت می‌شود، کسی از مزایای تذکره دولتشاه سخن می‌گوید و ما می‌گوییم: «بله»

علاوه بر واژگان، افعال نیز چنین صورتی دارند و دارای دامنه بافتی و دربرگیری متعددی هستند. بنابراین، ما باید در آموزش زبان فارسی، از معنای متداول و حتی‌الامکان معنای معادل انگلیسی واژگان و افعال در ابتدا شروع کنیم و سپس به معنای بافتی و دامنه دربرگیری معنای آن فعل بپردازیم. به‌عنوان مثال؛ فعلی مثل «گرفتن»، اگرچه معنای رایج آن «به‌دست آوردن» Take انگلیسی است، اما دامنه در بر گیری معنایی آن، در فارسی بسیار فراگیر است:

۱. برو از مغازه یک ماست بگیر (خریدن)
۲. یک تاکسی بگیر، برویم مراسم بزرگداشت فردوسی (کرایه کردن).
۳. خودتو انقد برا ما نگیر (غرور داشتن و قیافه گرفتن)
۴. گرفتی چی شد؟ (فهمیدن)
۵. کی زن گرفتی که ما خبر نداریم؟ (ازدواج کردن)
۶. ریاضی چند گرفتی؟ (نمره‌ات چند شده؟)
۷. معده ام گرفت کرده، چی بخورم؟ (یبوست شدن)
۸. چند بار باید در بازار ریسک کنی، یه دفعه می‌بینی گرفت (درست شدن کار و کاسبی)
۹. خیر داری روسیه دونسک رو گرفت (اشغال کرد)
۱۰. گربه امروز یه دونه گنجشک گرفت (شکار کردن)

این دامنه در بر گیری وسیع در زبانی مثل فارسی، برای یک زبان‌آموز خارجی، بسیار نامتعارف و سنگین است. بنابراین، بهتر آن است که در مبحث دامنه، ابتدا معنای متداول تر واژگان و افعال انتخاب و در بافت‌هایی مقتضی

به زبان آموز آموخته شود و سپس اگر ضرورتی باشد، زبان آموز خود در مرادوده با اهل زبان، آن معانی نهفته را درمی یابد.

یکی از مقوله های مهمی که در آموزش زبان فارسی به فارسی آموزان، ذیل مبحث دامنه باید در نظر داشت، این است که دامنه، بسیار متأثر از بسامد است و حتی گاه از بسامد مهم تر است؛ چرا که بسامد واژگان پر حجم پر کاربرد را در بر می گیرد؛ اما دامنه، گلچینی از معانی دست اول این واژه های پرتکرار است و زبان آموز را از تشنگی و بدفهمی نجات می دهد.

۵.۱.۱.۳. دسترسی پذیری

منظور از دسترس پذیری، «اقتضا و ضرورت کاربرد کلمات در موقعیت های معین است.» (Mehkey, 1991, p.72). منظور از دسترس پذیری، توجه به آموزش واژگان و افعال در بافت های حاضر و در دسترس مثل کلاس درس است. به عنوان مثال؛ صندلی چون شیء در دسترس در کلاس درس است. اگر چه ممکن است در بیرون از کلاس، کلمه ای پرسامد نباشد؛ اما چون زبان آموز هر روز با آن مواجه است، بهتر آن است که از همین اشیای در دسترس، برای آموزش استفاده کنیم و سپس با ایجاد بافت هایی در کلاس، این دسترس پذیری را به بافت های مختلف سرایت دهیم. میشه آ معتقد است؛ «بسامد چنین کلماتی، اگر بر اساس متون یا نمونه های سخن پی ریزی شود، کاملاً ناپایدار خواهد بود؛ اما اگر اساس آن ها، خود موقعیت ها یا اظهار نظرهای مربوط به این موقعیت ها باشد، کاملاً پایدار می ماند.» (Ibid, p72).

دسترس پذیری، اگر چه در زبان های مختلف دنیا و بین گویشوران یک اصل است و ممکن است، اهل زبان بر حسب موقعیت و علائق شخصی، عنوانی متفاوت بر یک واژه بنهد؛ مثلاً دو کلمه ماشین و اتومبیل یا فرش و قالی را به جای یکدیگر به کار ببرد، حتی گاه ممکن است گویش های منطقه ای نیز در این قضیه دخیل باشند. مثلاً در شیراز، به سیب زمینی، آلو گویند و نارنگی به کادو اطلاق می گردد؛ اما در جایی دیگر، این واژگان، معانی متفاوتی از آن منطقه دارند؛ ولی این اصل در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان، تابع همان اصل معیار کلمه و کاربرد آن در بافت زبان معیار است. مثلاً اگر ما به یک چینی به جای سیب زمینی، آلو یاد دهیم، او بعدها در عنوان غذایی با نام «قیمه سیب زمینی/ آلو» به مشکل خواهد خورد. بنابراین، آنچه در این مقوله مهم می نماید، دسترس پذیری این واژگان در زبان معیار است. به عنوان مثال؛ کلمه اتومبیل، به جای ماشین، همه جا درست نمی نماید. وقتی ما می گوییم؛ «ریشم را با ماشین زدم»، منظورمان موزر برقی یا همان وسیله اصلاح است؛ اما نمی توان در این بافت گفت؛ «سرم را با اتومبیل زدم!» یا حتی نمی توان گفت «لباس های چرک را در اتومبیل لباس شویی ریختم» و اینجا هم همان واژه ماشین درست می نماید. این نکات اساسی در مقوله دسترس پذیری، اگر چه برای اهل زبان راحت می نماید و سریع با تعدیل و تعویض واژگان، به اقتضای بافت، دست به کاربرد واژه می زند؛ اما برای زبان آموز خارجی، بغرنج و سخت است.

مثلا ما می‌توانیم در فارسی، قالی و فرش را به‌جای هم به‌کار ببریم؛ اما نمی‌توانیم بگوییم، حیاط را با موزائیک قالی کردم! در حالی‌که فرش کردن در این بافت درست می‌نماید. این مباحث، اگر چه در ابتدای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، به ذهن ما متبادر نمی‌شود و ما از همان واژگان در دسترس و متداول شروع می‌کنیم و تلاش می‌کنیم به زبان‌آموز بفهمانیم که معنای این واژگان در فارسی چیست و دلالت بر چه مدلولی دارند، اما در رده‌های بالاتر و دوره‌های پیشرفته‌تر، سبب تشنگ و چندمعنایی بافتی در زبان‌آموز می‌گردد. بنابراین، ایجاد برنامه‌ای مدون و انتخاب واژگان و مطالبی مفید از اصول اصلی گزینش در آموزش مطالب به فارسی‌آموزان است.

۵.۱.۱.۴. قدرت پوشش

«قدرت پوشش یا قابلیت پوشندگی عنصر زبانی، عبارت از تعداد چیزهایی است که با آن عنصر می‌توان به زبان آورد ... هرگاه برای بیان مطلبی واحد دو صورت ممکن یا حتی بیش از دو صورت در دسترس باشد، صورتی که موارد کاربردی بیشتری را زیر پوشش می‌گیرد، ترجیح داده می‌شود» (Mehkey, 1991, p.72). قدرت پوشش در زبان، به وسیله چند فرایند مختلف ایجاد می‌شود. یکی از این فرایندها، ایجاد کلمات مرکب چندمعنایی با قدرت پوششی گسترده در زبان است؛ به‌گونه‌ای که کاربرد آن‌ها در مکالمات روزمره، گاه می‌تواند ایجاد کننده معانی چند واژه در یک موقعیت مختلف باشد، یا پاسخی جامع باشد، به‌گونه‌ای که نیازی به توضیحات اضافی نباشد.

ایجاد و آموزش کلماتی با قدرت پوشش فراوان به زبان‌آموزان خارجی، هم قدرت تکلم آنان را افزایش می‌دهد و هم رنج آن‌ها در تلاش برای استفاده از واژه‌های بیشتر برای اثبات یک مقوله را کاهش می‌دهد. بر همین اساس، اهمیت واژه‌های مرکب، تا بدان جاست که در مقوله فرهنگ‌نگاری نیز تأثیر چالش برانگیزی بر جای گذاشته است. افراه در این مورد می‌گوید: «یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی که در فرهنگ‌نگاری، مطمح نظر زبان‌شناسان است، انتخاب سرمدخل یا مدخل‌گزینی است. به‌طور کلی، دو تفاوت عمده در شیوه ثبت کلمات مرکب در فرهنگ‌های لغت مکتوب وجود دارد ... گروهی مانند زگوستا، وجود یک کلمه مرکب را به‌صورت یک فرایند پنداشته و آن را در فرهنگ لغت، ثبت شدنی می‌داند ... و در مقابل، گروهی دیگر ... هیچ‌کدام از این ترکیبات را مدخل قرار نمی‌دهند و معتقدند که آن‌ها ترکیباتی نحوی هستند و نه واژگانی» (Afrah, 2016, p.22). همان‌گونه که بیان شد، ترکیب‌سازی یا خلق واژگان ترکیبی، یکی از فرایندهای خلق واژگان پوششی در زبان فارسی است و استفاده از این فرایند، یکی از ابزارهای گزینش در ایجاد مطالب برای یک دوره آموزشی به‌شمار می‌آید. در زبان فارسی نیز بسیار واژه‌هایی ترکیبی وجود دارد که می‌توان در بافت‌های مختلف از آن‌ها استفاده کرد:

جدول (۲): واژگان ترکیبی

کسی که کار انبوه‌سازی ساختمان‌ها را بر عهده دارد و پس از اتمام ساخت، به‌طور عمده به استفاده کنندگان می‌فروشد.	ب ساز بفروش
پرستار زن که با اشراف بر علم مامایی در بیمارستان به زنان در حال زایمان کمک می‌کند.	پرستار ماما
محل به‌هم ریخته با انسان‌هایی عجیب	دیوانه خانه
زن زیبا	چشم آهو
آشتی مصنوعی و شکننده	گرگ آشتی

یادگیری این واژگان ترکیبی و بسیاری دیگر توسط زبان‌آموز، یکی از روش‌های ایجاد مطالب آموزشی گزینش شده در هر دوره آموزشی جهت تسهیل فرایند آموزش است. پس می‌طلبید که معلمان و استادان گرامی، ذیل مقوله واژگان پوششی، فرایند ترکیب‌سازی را همواره مطمح‌نظر داشته باشند؛ چرا که هم فرایند یادگیری را سرعت می‌بخشد و هم زبان‌آموز به جای یادگیری و توضیح چندین عبارت، یک واژه را به‌کار می‌گیرد. در واقع، زبان فارسی یک زبان ترکیبی است و انوری درباره ویژگی ترکیبی زبان فارسی چنین می‌گوید: «زبان فارسی در شمار زبان‌های ترکیبی است ... در زبان فارسی، اغلب با آوردن پیشوند یا پسوند و یا کلمه دیگر به اول و آخر واژه یا بُن فعل، کلمه‌ای تازه پدید می‌آید.» (Anvari, 2016, p 102).

۵.۱.۱. آسانی یادگیری

یکی از محرک‌های عمده در گزینش مطالب دوره‌های آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی زبانان، تمسک به واژه‌هایی است که یادگیری آن‌ها آسان باشد. در واقع از بدو آموزش گزینش، بر این تاکید می‌کند که واژه‌ها باید در نهایت سادگی و در دسترس بودگی انتخاب شوند و به دور از تعقید و پیچیدگی باشند. حال باید دانست چه ملاک‌هایی برای آسان یادگیری زبان وجود دارد و از چه اهرم‌هایی باید برای نیل به سادگی یادگیری مدد جست. مه کی (۱۹۹۱) معتقد است؛ پنج عامل «شباهت»، «وضوح»، «کوتاهی»، «نظم» و «بار یادگیری»، در فرایند سادگی یادگیری دخیل‌اند (Mehkey, 1991, p.87). این عوامل در زبان فارسی هم وجود دارد و می‌تواند از ابزارهای آموزش سریع در زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان باشد و فرایند یادگیری را ساده کند.

شباهت اولین ابزار مورد استفاده مدرس در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان است. این ابزار، به دو صورت می‌تواند باعث ماندگاری واژگان در ذهن زبان‌آموز شود. یک، از طریق شباهت‌سازی واژگان انگلیسی به واژگان فارسی، دوم؛ از طریق خلق واژه‌هایی به‌دلیل شباهت‌های شی با آنچه در ذهن اهل زبان بوده است. بسیاری از واژگان فارسی، ریشه در زبان انگلیسی دارد و بالعکس. بر همین اساس، برای آموزش بهتر واژگان فارسی به زبان‌آموز خارجی، بهتر آن است که از شباهت‌های ساختاری واژگان متشابه در دو زبان استفاده کنیم. جدول زیر، نمونه‌هایی از این واژه‌ها را نشان می‌دهد. (Mirfazaelian, 2006: 56).

جدول (۳): شباهت‌های ساختاری واژگان متشابه در دو زبان

کلمه انگلیسی	کلمه فارسی
Kulah	کلاه
Serdab	سرداب
Padishah	پادشاه
Dalan	دالان/ راهرو
Zindan	زندان

همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد، شباهت ساختاری بین واژگان فارسی و انگلیسی می‌تواند از ابزارهای تسهیل و تسریع آموزش این واژگان به حساب آید. نوع دیگر از شباهت که بیشتر خاص اهل زبان فارسی بوده است و در گذشته، اشیاء را بر حسب دیده‌ها و تشابه آن‌ها با برخی اندوخته‌های ذهنی، نام‌گذاری می‌کرده‌اند و این نام‌گذاری بیشتر جنبه تشابه داشته است. مثلاً؛ مگسک که نوعی آهن‌ریز جهت نشانه‌گیری در تفنگ است را از روی شباهت به خورطوم مگس، مگسک نام‌گذاری کرده‌ایم. کلمه «لواستر» را به دلیل چراغ‌های زیادی که در آن به کار رفته است، چهل چراغ نامیده‌ایم و از همین نوع است کلماتی مثل شتر مرغ، دوچرخه و ...

دومین عاملی که سبب یادگیری آسان واژه‌ها می‌گردد، سادگی و وضوح معنی آن‌هاست. در این روش، بهتر آن است که از واژگانی برای آموزش استفاده کنیم که معنی آن‌ها نیاز به توضیح و تفسیر فراوان نداشته باشد. کلماتی مثل: رادیاتور، قند، شکر و ... از کلماتی است که یادگیری آن‌ها نیاز به تفسیر و تعریف ندارد.

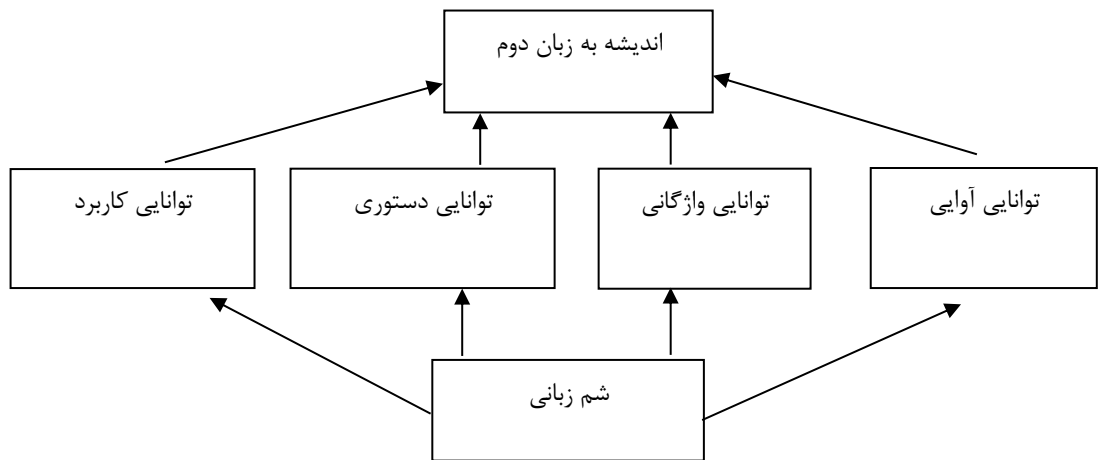
۵.۱.۱. ۶. رابطه ملیت و آسان یادگیری زبان دوم

این اصل از اصول نوین آموزشی مه کی، به این مسئله اشاره دارد که مطالب باید به گونه‌ای طراحی شده باشند که مدرس با در نظر گرفتن نیازها و خواسته‌های زبان‌آموزان و همچنین تابعیت و ملیت آنان قادر به محدودسازی مطالب آموزشی جهت آموزش باشد. در این صورت، نه تنها یادگیری مؤثر روی می‌دهد؛ بلکه فراگیران نیز می‌توانند مطالب جدید را به آموخته‌های پیشین مرتبط کنند.

مطالب باید به گونه‌ای باشد که معلم بتواند فعالیت‌های کلی را محدود کند. در واقع، با تمسک به ریشه‌شناسی یا رده‌شناسی زبان‌های مختلف بتواند کلمات مشترک یا ریشه‌های مشترک بین زبان‌های مختلف را بیابد و به آسانی آموزش را جلو ببرد.

مطابق با این زیر اصل، مطالب باید به گونه‌ای جذاب و متنوع باشند که منجر به خلق عقاید و نظریات جدید در معلم شود و فراگیران را وادار به اجرای فعالیت‌های مختلف کند. این گونه فعالیت‌ها می‌تواند محدود به داخل کلاس باشد یا این که به خارج از سطح کلاس نیز منتهی شوند. در این صورت، معلم می‌تواند فراگیران را در فعالیت‌های مختلف و متنوع درگیر کند.

بلیایف (۱۳۷۴) در این زمینه می نویسد؛ یادگیری زبان دوم، مستلزم دارا شدن مجموعه‌ای از توانایی‌هاست. علاوه بر استعداد و توانایی فطری که در همه انسان‌ها کم و بیش وجود دارد، زبان آموزان باید برخی توانایی‌های اکتسابی را هم به دست آورند. به گفته بلیایف، این توانایی‌ها به هیچ وجه جدا از هم نیستند و به لحاظ شبکه‌ای بودن ماهیت زبان، یادگیری این توانایی‌ها نیز باید در ارتباط کامل با هم طراحی شود. این توانایی‌ها عبارتند از: الف) توانایی‌های آوایی، ب) توانایی‌های واژگانی، ج) توانایی‌های دستوری، د) توانایی‌های سبکی یا کاربردشناختی، ه) شم زبانی، و) اندیشیدن با زبان دوم.

شکل ۱: توانایی‌های زبانی (بلیایف)

زبان آموزان چینی، مشکلات بیشتری از انگلیسی زبانان و عرب زبانان در آموختن زبان فارسی دارند؛ چرا که بین زبان‌های فارسی، انگلیسی و عربی، اشتراکات ریشه‌شناسی بیشتری وجود دارد و کلمات هم‌پایه‌ای که وام گرفته شده یا وام داده شده‌اند، در این زبان‌ها بیشتر است. مثلاً کلماتی مثل: بالاخانه، اصطبل، آریانی و ... کلماتی با ریشه فارسی هستند که وارد زبان انگلیسی شده‌اند.

۶. نتیجه‌گیری

هر دوره آموزشی زبان؛ اعم از زبان فارسی، چه کوتاه و چه بلند، نیازمند مطالبی جهت آموزش در آن دوره است، حال این که این مطالب را چگونه انتخاب کنیم که ما را به هدف مورد نظر برساند، بستگی به چند عامل از جمله: زمان، حجم مطالب، اهداف زبان آموز و همچنین سطح گزینش دارد. توجه به این موارد در یک فرایند دقیق علمی و از پیش بررسی شده می‌تواند ما را در رسیدن به اهداف آموزشی زبان فارسی در یک دوره بسیار کمک

نماید. به‌هرحال گزینش مطالب برای یک دوره آموزشی، متأثر از نکاتی است که باید در طول دوره رعایت شود و گر نه ممکن است، آموزش، حالتی کلیشه‌ای، خسته‌کننده و بی‌بازده داشته باشد. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اولین اصل در گزینش مطالب درسی در یک دوره آموزشی، توجه به بسامد واژگان پرکاربرد به جهت ارتباط زبان‌آموز برای رفع نیازهای ارتباطی و اولیه است و سپس می‌توان با افزایش واژگان تخصصی، بر تعداد واژگان آموزشی افزود. همچنین، دامنه دربرگیری معنایی کلمات انتخابی نیز در این دوره، یک اصل اساسی است و زبان‌آموز باید در ابتدا همان دامنه اصلی و معنای اولیه واژگان را بیاموزد و سپس معانی لایه‌های بعدی واژه را در مرادده با اهل زبان یاد بگیرد. همچنین در این پژوهش، چنین نتیجه‌گیری شد که بهتر آن است، بر حسب عنصر شباهت، ابتدا به سراغ آموزش کلمات متشابه با زبان بین‌المللی (انگلیسی) رفت و به دلیل آسان یادگیری این واژگان، فرایند آموزش را از طریق این اصل دنبال نمود؛ چرا که هم قدرت ماندگاری بالاتری دارد و هم زبان‌آموز را از استرس نبود آشنایی با واژگان زبان مبدا دور می‌کند.

فهرست منابع:

- افراه، روح‌الله. (۱۳۹۵)، تحلیل فرایند سرمدخلگیزی کلمات مرکب در دو فرهنگ سخن و معاصر، فصلنامه علمی-پژوهشی زبان و ادبیات فارسی، شماره ۴۲، صص: ۱۳۸-۱۱۹.
- انوری، حسن. (۱۳۹۵)، دستور زبان فارسی، تهران: فاطمی.
- بلیایف؛ بوریس. (۱۳۸۴) روان‌شناسی آموزش زبان خارجی. ترجمه امیرفره‌مند. تهران: نشر دانشگاهی.
- چستین، گنت. (۱۳۷۸). گسترش مهارت‌های آموزش زبان دوم، ترجمه: محمود نورمحمدی. تهران: انتشارات رهنما.
- ریمون کنان، شلومیت. (۱۳۸۷)، روایت داستانی- بوطیقای معاصر، ترجمه: ابوالفضل حری، نیلوفر، تهران.
- ژیرار، دنی. (۱۳۶۵). زبان‌شناسی کاربردی و علم آموزش زبان. ترجمه: گیتی دیهیم. تهران: نشر دانشگاهی.
- صالحی نیا، مریم. (۱۳۸۸)، «کلیاتی درباره روایت‌شناسی ساخت‌گرا»، فصلنامه هنر، پاییز، شماره ۸۱/۱۵، ۲۷ تا ۱۵.
- صحرايي، رضامراد و طالبی، مروارید. (۱۳۹۶). زبان فارسی را چگونه آموزش دهیم: آموزش واژه. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- لوتنه، یاکوب. (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر روایت در ادبیات و سینما، ترجمه امید نیک‌فرجام، مینوی خرد، تهران.
- مه کی، ویلیام فرانسیس. (۱۳۷۰)، تحلیل روش آموزش زبان، ترجمه حسین مریدی، مشهد: آستان قدس.
- میرفضائیان، احمد. (۱۳۸۵)، واژگان فارسی در انگلیسی، تهران: فرهنگ معاصر.
- نیشن، پل و مکالیستر، جان. (۱۳۹۵). طراحی برنامه آموزشی. ترجمه: مهین ناز میردهقان- شبنم مجیدی- زهرا حاجی باقری- مینا فرهی. نشر خاموش.

References:

- razi, Ahmad** (2012) Educational Functions of Persian Literature, Journal of Educational Literature Islamic Azad University, Dehagan Branch, Fourth Year, No. 15
- Afrah, Ruhollah.** (2016), Analysis of the process of compound word selection in two cultures, Persian Language and Literature, Scientific-Research Quarterly, No. 42, pp. 119-138.
- Anvari, Hassan.** (2016), Persian Grammar, Tehran: Fatemi.
- Chestnut, Kent.** (1999). Developing Second Language Teaching Skills. Translated by: Mahmoud Noormohammadi. Tehran: Rahnama Publishing.
- Raymond Kanan, Shlomit.** (2008), Narrative Narrative-Contemporary Poetics, Translated by: Abolfazl Harri, Niloufar, Tehran.
- Girard, Denis.** (1986). Applied Linguistics and the Science of Language Education. Translated by: Giti Dehim. Tehran. University Press.
- Salehini, Maryam** (2009), "A General Introduction to Structural Narrative", Art Quarterly, Fall, No. 81. From 15 to 27
- Sahraee, R., Talebi, M.** (2017). *How to teach Persian: Vocabulary teaching*. Tehran: Allame Tabataba'i University. [In Persian]
- Lotte, Jacob.** (2009), An Introduction to Narrative in Literature and Cinema, translated by Omid Nikfarjam, Minoui Kherad, Tehran.
- Mehkey, William Francis.** (1991), Analysis of Language Teaching Methods, translated by Hossein Moridi, Mashhad: Astan Quds.
- Mirfazaelian, Ahmad.** (2006), Persian Vocabulary in English, Tehran: Contemporary Culture.
- Nation, Paul and McAllister, John.** (2016). Designing a Curriculum. Translated by: Mahin Naz Mirdehghan- Shabnam Majidi- Zahra Haji Bagheri- Mina Farhi. Khamos Publishing.